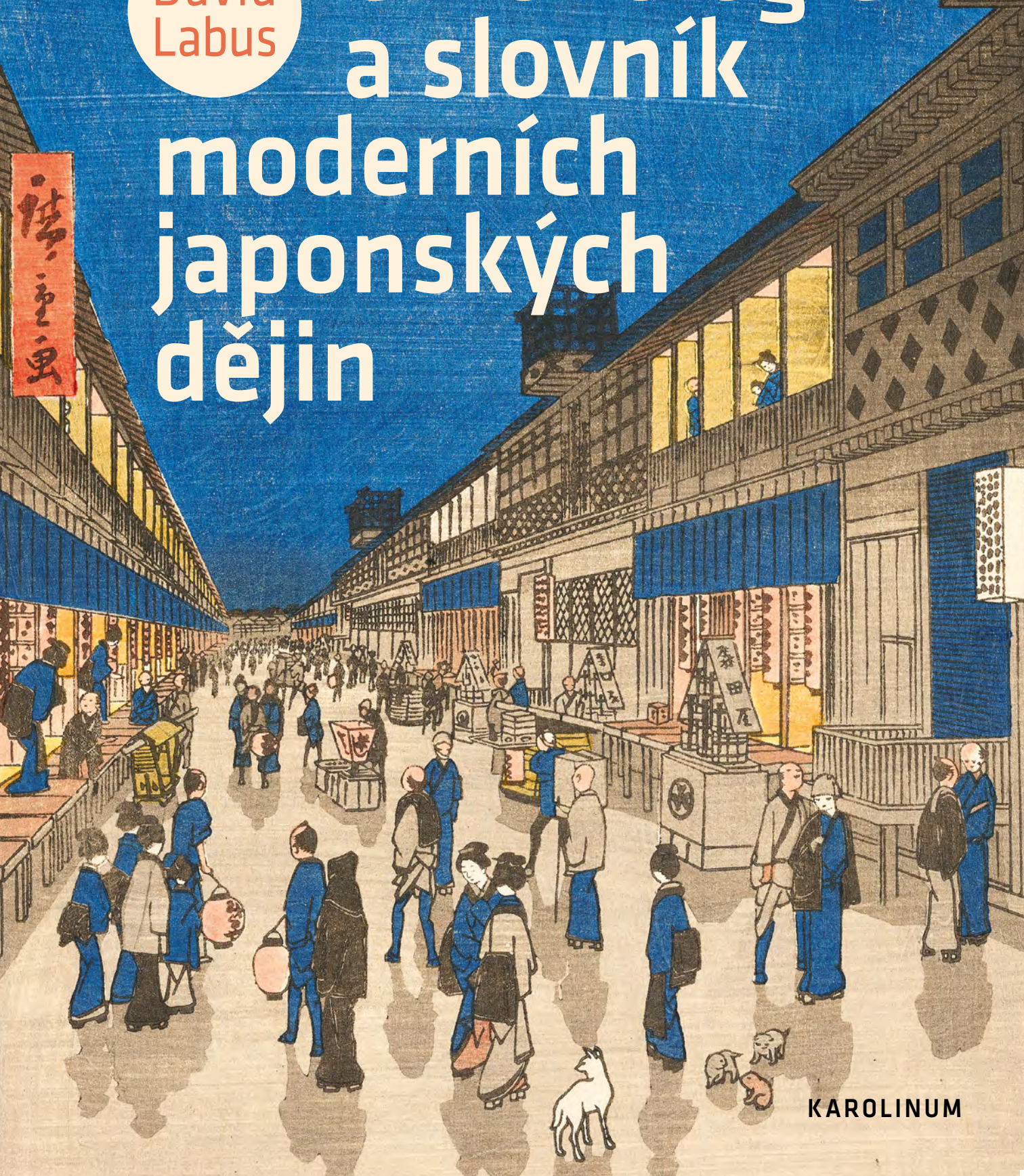

David
Labus

Chronologie a slovník moderních japonských dějin

KAROLINUM

Chronologie a slovník moderních japonských dějin

David Labus

Recenzovali

prof. Zdenka Švarcová, Dr.

doc. David Uher, Ph.D.

Kniha byla vydána s laskavou podporou Suntory Foundation.

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz

Praha 2024

Redakce Veronika Ptáčková

Obálka, grafická úprava a sazba Nakladatelství Karolinum

První vydání

© David Labus, 2024

Cover photo © The Trustees of the British Museum, 2024

ISBN 978-80-246-5662-5

ISBN 978-80-246-5674-8 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

Obsah

Úvodem ■	7
Chronologie ■	15
Slovník ■	125
Přílohy ■	187
Rejstřík ■	193

Úvodem

Moderní dějiny Japonska představují jasně vymezené období. Na jedné straně začínají ostrým revolučním startem v podobě restaurace Meidži roku 1868, na druhé straně se stejně jasně uzavírají atomovou apokalypsou roku 1945. Vývoj Japonska po roce 1868 je jediným příběhem úspěšného převzetí západních politických a ekonomických modelů nezápadní civilizací, přesto nakonec skončil použitím nejničivějších zbraní, jaké kdy lidstvo vytvořilo.

Není divu, že toto téma již přes celé jedno století poutá pozornost profesionálních historiků, ale i ostatních badatelů, studentů a autorů. Dostupný je proto slušný počet monografií,¹ především v angličtině, protože to je skutečně globálně významný příběh.

Otázkou, jak přispět k hlubšímu poznání a pochopení moderního Japonska, jsme se před lety zabývali i na Ústavu asijských studií FF UK s kolegou doc. Janem Sýkorou a rozhodli se připravit maximálně užitečný referenční studijní materiál, jenž nepředstavuje monumentální syntézu, ale nabízí chronologický mikropohled na hlavní aspekty života moderní japonské společnosti a zvyšuje přitom úroveň práce s odbornými termíny.

Ambice koneckonců poji všechny zájemce o japonskou moderní historii, povzbuzované dostupností informací díky rychle postupující digitalizaci japonských archiválií a archivních dat, primárních pramenů i sekundární literatury. To je jistě třeba vítat, a to tím víc, čím hůře jsou data a fakta pro výzkum dostupná.²

Zlepšující se přístup k informacím má ale svoji cenu – jejich šíření s sebou nutně nese kolísající kvalitu zpracování. To samo o sobě před studenta i badatele staví nové úkoly – odlišovat podstatné informace od těch méně podstatných, správně hierarchizovat při volbě jejich využití a prezentovat je správně – ve správném znění, přepisu, ale i kontextu a podání. S tím nastupuje potřeba kvalitní referenční literatury. Proto si dovoluji předložit jak profesionálním historikům, tak i laickým zájemcům tento dvojitul – chronologii a slovník moderních japonských dějin. Jeho hlavním posláním je **podat přesné informace** (jak po obsahové, tak po formální stránce) **a navzájem je usouvztažnit** v rámci jednoho konzistentního celku.

Spojení slovníku s podrobnou a strukturovanou chronologií tohoto období nabízí jedinečné propojení pojmoslovného a encyklopedického přehledu s jistou faktickou kontinuitou v chronologii – byť pochopitelně ne tak plynulou, jako je běžný výklad. Hlavní důraz samozřejmě kladu na obecné historické události, dělené na vnitřní politiku a ekonomiku a zahraniční vývoj, avšak zejména chronologie kromě toho postihuje i důležité společenské a okrajově i kulturní události, což dílu, doufám, dodává obsahovou plasticitu.

Hlavní ambice díla tedy lze shrnout následovně:

1/ Za nejrelevantnější tituly považuji A. Gordon: *A Modern History of Japan*, dále J. McClain: *Japan. A Modern History*, jenž u jednotlivých kapitol uvádí i dílčí chronologie, a objemnou narativní publikaci M. Jansena: *The Making of Modern Japan*.

2/ Aníž bych chtěl jakkoli srovnávat se studiem ostatních kultur a civilizací, Japonsko má velmi bohaté a rozvinuté písemnictví a jeho grafémický systém je zároveň mimořádně obtížný. K tomu přistupuje značná dynamika vývoje jazyka, jež znamená rychle narůstající lexikální odlišnosti už při malé časové vzdálenosti (nepočítaje v to peripetie zdvořilostních rovin). To vše představuje nesnáze při práci s fakty, jež jsou v tomto smyslu podstatně hůře přístupné. Navzdory tomu lze Japonce označit za národ psavců, jejich dějiny jsou tedy poměrně bohaté na prameny.

- podpořit u studentů všech stupňů studia vědomí **nutnosti pracovat s kvalitní referenční literaturou**;
- uceleně a **přehledně podat přiměřeně velké množství informací**, které při soustředěném čtení skýtají plastický obraz o moderní době Japonska;
- v této souvislosti vhodným obohacením zápisu v latině o znaky nabídnout možnosti pro další studium daného pojmu či problematiky v japonštině; s postupující digitalizací japonských knihovnických fondů to představuje nemalý benefit pro japonsky mluvící uživatele;
- pomoci odborné i širší veřejnosti zásadně **standardizovat a ujednotit použití odborných pojmů**; v tomto kontextu má dílo normotvorné ambice, hodné postavení univerzitního pracoviště;
- díky práci s prestižní japonskou referenční literaturou **garantovat věcnou správnost**.

Práce sestává ze tří úzce provázaných částí. Objemově dominantní je chronologie. Požadavek přehlednosti vytváří tlak na stručnost, proto jsou hvězdičkou označené pojmy a jména podrobněji vysvětleny ve slovníku. Pro co nejsnazší hledání jsem připojil i společný, pokud možno vyčerpávající rejstřík, jenž nabízí plnou, tj. obojazyčnou podobu zápisu hesla či pojmu. Na závěr jsem ještě zařadil přehledy jednotlivých kabinetů, držitelů prestižních funkcí ad.

Především v chronologii, ale i v ostatních částech bylo nutné optimalizovat použití japonských, resp. čínských znaků jako v češtině cizorodého grafémického systému. Jedná se o komplikovanou otázku. Ne tolik proto, že jejich zvládnutí a následné udržení v paměti jsou skutečně nesnadné, ale spíše z hlediska latinky: na jedné straně jistě zpřesňují poznání i pochopení tím, že umožňují přesně identifikovat daný termín v domácí, tj. japonské literatuře, na druhé straně však mohou působit nadbytečně a rušivě tam, kde není třeba další specifikace, zejména u pojmů všeobecně známých. Konkrétní potíž pak spočívá v tom, že ona hranice „obecné“ znalosti a potřeby identifikace značně variuje. Vždy tedy záleží na tom, jak moc zasvěcenému publiku autor své dílo věnuje a jak odhadne jeho interpretační schopnosti.

Obecně lze konstatovat, že současná západní odborná literatura znaky rozhodně neplýtvá. I já jsem se po prvotní snaze o vyčerpávající informaci přiklonil spíše ke grafémicky skromnější variantě, zejména tam, kde si japanolog dokáže znaky domyslet a nejapanologovi pověstný „rozsyaný čaj“ nic neřekne. V celé publikaci je použito přesné, pohodlné a praktické české transkripce.

Aby bylo možné podat co nejúplnější a zároveň ještě čtenářsky zvládnutelné množství událostí, zahrnuje práce oblasti politiky, ekonomiky, společnosti, omezeně vědy a vzdělání; snažil jsem se postihnout i nejvýznamnější události z oblasti literatury a výtvarného umění.

Události jsou zpravidla rozděleny do tří rubrik: (1) Vnitřní politika a vnitřní ekonomika, (2) Zahraniční politika a zahraniční ekonomika a (3) Společnost a kultura.

Od zisku prvních kolonií v roce 1895 (Taiwan) zavádím novou kategorii „Kolonie“, kterou přiřazuji do oblasti Zahraniční politika a zahraniční ekonomika. Přísně vzato by hesla týkající se Taiwanu, Kwantungu či Sachalinu měla být zařazena do rubriky „domácí“, v praxi by to ale působilo spíše zmatky, protože charakter málokteré události byl čistě domácí ve smyslu „v rámci císařství“.

V tomto kontextu představuje specifický problém Korea od momentu anexe v roce 1910. Jako samostatný stát přestala existovat, zároveň ale obyvatelstvo kladlo tuhý odpor, a hlavně Japonci nepředpokládali úplnou a konečnou asimilaci korejského obyvatelstva, ani například neplánovali na Korejce plně uplatnit některé benefity své Ústavy nebo jiných zákonů, garantujících určitá práva. Proto se snažím citlivě rozlišovat: zjevně administrativní události týkající se Koreje řadím do rubriky „domácí“, avšak např. hnutí 1. března 1919 uvádím v rubrice zahraničněpolitické, protože by bylo absurdní pokládat je za domácí

politickou událost. Z toho plyne, že zařazení některých hesel týkajících se Koreje do domácí rubriky na-prosto neznamená schvalování anexe.

Pro krátké období 1853–1868 jsem zvolil mírně odlišné členění – Vnitřní a zahraniční politika a ekonomika, dále Společnost a kultura a Východní Asie. Je to dáno jiným společenským uspořádáním, a tím i odlišnou strukturou událostí, respektive stupněm výzrálosti tokugawské společnosti, u níž by kolonka „ekonomika“ mohla být zaplněna pouze útržkovitými údaji např. o fiskální politice šógunátu nebo zprávami o vývoji na burze v ósacké Dódžimě, případně zmínkou o více či méně úspěšných reformách toho kterého knížectví.

V oddílu Společnost a kultura je kultura zastoupena o něco slaběji, protože do „Společnosti“ jsem přeřadil některá hesla, na něž nezbyl prostor v „Politice“. Z toho vyplývá, že kultuře zůstává chronologie něco dlužna, avšak kritérium významnosti a propojenosti událostí bylo neúprosné a selekce nezbytná.

Tvorba hesel slovníku vycházela z odlišných kritérií. S kolegou Sýkorou jsme vytyčili následující základní okruhy: Události, osobnosti, instituce a později přidali pojmy a názvy (pro postižení abstraktnějších položek, jako např. doložka nejvyšších výhod, nerovnoprávné smlouvy ad.). Několik málo hesel je souhrnné obecné povahy – např. odborové hnutí, nacionalismus. V textu chronologie se odkaz na ně nevyskytuje, avšak předpokládám, že čtenáře při práci s publikací napadne zjistit, zda není zařazeno. Tato hesla mají čtenáři pomoci zorientovat se v mnohdy komplikovaném názvosloví anebo častých změnách názvů různých spolků, stran, organizací, hnutí atd.

Na závěr díla je zařazen souhrnný rejstřík, který nabízí možnost hledat hesla v nejširším systemizovaném záběru. V zásadě má přednost česky psaná podoba hesla, v menšině případů naopak japonská.

Jelikož předkládám dílo především k obecným dějinám, primárním, avšak nikterak mechanicky uplatňovaným kritériem zařazení je zmínka o události v některé z výše zmíněných nejrozšířenějších monografií o moderních dějinách Japonska. Chronologie je v zásadě podrobnější než zmíněné monografie, vychází ze všeobecné podrobné Souborné chronologie moderních japonských dějin (*Kindai nihon sógó nenpjó*). Souběžně s ní jsem pracoval i s obecnějšími chronologiemi, abych zajistil, že nebude opominuto žádné podstatné heslo. Na druhé straně jsem sáhl i po speciálních titulech, jako je např. Sbírka odborných pojmů v japonských dějinách (*Nihonši jógošú*). Ta byla sestavena přímo za účelem hierarchizování jednotlivých historických pojmů z hlediska jejich výskytu. Jednotlivá hesla – mnohdy se zanořenými položkami – jsou v ní označena číslicí od 1 do 19 podle toho, jak často se vyskytují v 19 nejpoužívanějších učebnicích dějepisu pro vyšší střední školy. Neznamená to samozřejmě automatické přebírání tohoto hodnocení, ale posloužilo mi jako užitečná referenční informace při rozhodování o zařazení či nezařazení daného hesla.

Některá hesla, jako například výzva studentům Tokijské univerzity ze září 1881 ke studiu němčiny, se jeví jako méně významná, avšak jejich role se projeví v širším dobovém kontextu. V tomto případě šlo o jeden z projevů obecného příklonu vlády k pruským modelům při budování institucí na úkor institucí např. britských. Význam jiných hesel, např. Jošinova diskuse s radikály v listopadu 1918, je na první pohled zřejmější – zde se jednalo o událost s nepřehlédnutelným dopadem na tehdejší intelektuální kruhy, což napovídají okolní hesla o zakládání různých spolků. Naopak zmínka o zavedení vysoce výkonné Francisovy turbíny (rok 1916) se může zdát samoučelná, ale naznačují tím rozmach hydroenergetiky a návazně rozvoj strojírenství či dalších oborů. Bystrý čtenář si pak snadněji domyslí návaznost městské elektrifikace a šíření prvních elektrospotřebičů.

Ve vzácných případech se čtenář může setkat s nejednotností či nepřesností v dataci. Například zdrojové chronologie se shodují, že 22. září roku 1899 byla v prefektuře Iwate zřízena astronomická observatoř,

fakticky fungovat však začala až od prosince daného roku. V odborné literatuře se pak lze setkat s rozdílnými údaji, neboť záleží na tom, který z administrativních kroků si autor textu vybere jako pro danou událost rozhodující.

Institucionálně náročné je válečné období se svým silně mobilizačním étosem. Například 26. 5. 1937 vznikla při kabinetu Schvalovací komise pro otázky kultury a vzdělání, ovšem 10. prosince t. r. byla zrušena a zároveň nahrazena Schvalovací komisí pro vzdělání. Podstatná je tedy taktéž ona informace k 10. 12., upozornění řeším stručným vysvětlujícím komentářem v závorce.

Někdy nebylo snadné rozhodnout, zda dané heslo zařadit do domácí, či zahraniční rubriky, například v případě Ligy za rovnoprávné smlouvy z r. 1890. Na první pohled se může zdát, že patří do domácí politiky, ale z hlediska sledování geneze a vývoje daného tématu jsem heslo zařadil do politiky zahraniční.

Názvy institucí se snažím uvádět spíše v českém přepisu, pokud v daném případě neexistuje jiný úzus. Například volím raději banka Micui než Mitsui.

Japonská historiografie tradičně nepoužívala lineární dataci západního typu, tedy časovou osu s počátečním bodem. Plynutí času členila do ér (*nengó* 年号). Pravidla pro jejich vyhlášení byla rozličná a závisela na vůli císaře. Za vlády jednoho císaře mohlo uplynout i několik ér. S příchodem moderny, tedy nástupem císaře Meidžiho na trůn a následným přijetím západního gregoriánského kalendáře (1873), éry nezmizely, avšak bylo přijato pravidlo, že během vlády jednoho císaře bude trvat jedna éra. Vláda císaře Šówy například trvala 64 let, rok 1945 byl 20. rokem éry Šówa, několik dní roku 1989 plynul 64. rok éry Šówa (císař zemřel 7. 1. 1989). Z toho vyplývá, že při střídání ér docházelo logicky k tomu, že pro jeden rok v gregoriánském kalendáři mohou platit dva údaje: např. rok 1912 byl do skonu císaře Meidžiho 29. července 45. rokem éry Meidži a následující 30. červenec se stal 1. dnem éry Taišó.

Drtivá většina hesel má dvousložkovou dataci, tj. formát „měsíc.den“. Například „3.4“ znamená 4. březen. Výjimečně uvádím i dataci trojsložkovou, zejména v raných letech, kde do hry vstupuje tradiční tokugawská datace, někdy shodou okolností spadající do předchozího roku (západní solární kalendář se totiž o cca měsíc předcházel). Zde volím formát „den.měsíc.rok“, neboť je to v češtině velmi silná kulturní zvyklost. V principu se lze s těmito datačními výjimkami setkat v mezidobí 1853–1872, kdy Ministerstvo školství 3. prosince 1872 provedlo reformu kalendáře. Typickou zvláštností je v této souvislosti vkladný (interkalární) měsíc, který se zpravidla jednou za tři roky vkládal do kalendářního roku, aby kompenzoval odchylku³ „občanského“, tj. kulturního kalendáře od kalendáře astronomického.

Pouhá číslice v tučném fontu znamená daný měsíc jako celek, kdy například došlo k šíření nějakého díla a není možná přesná datace. Pokud se vzácně vyskytnou dvě nesouvisející hesla-události ve stejný den, dostane každé heslo svou vlastní dataci – ta se tedy bude opakovat.

Upozorňuji, že z těchto důvodů se čtenář může v literatuře setkat s odlišnou datací, což je způsobeno převzetím alternativního způsobu datace, aniž by na to (zpravidla západní ne-japanologický) autor upozornil. Zcela výjimečně u několika vybraných událostí uvádím obě datace, v závorce vždy tradiční japonskou.

Při první zmínce uvádím alespoň částečně bližší identifikaci dotyčné osoby, např. „franc. vyslanec L. Roches“, dále už pouze „L. Roches“, a to bez ohledu na časovou vzdálenost mezi prvním a dalším výskytem.

3/ Jelikož základní jednotkou byl lunární měsíc, který trval 29,5 dne, docházelo ročně ke značnému zpoždění oproti solárnímu kalendáři – o více než 11 dnů. Proto kompenzace vkladným měsícem, ani ta však podstatu problému neřešila.

Pro odlišení a zvýraznění používám kurzivu, v principu pro názvy novin, méně známé odborné termíny či pojmy a pro důležitá intelektuální díla. Kurzivu naopak nepoužívám pro názvy zákonů, ač jsou zastoupeny poměrně často.

Značně komplikovaná je otázka použití češtiny či romanizované japonštiny při uvádění institucí nebo některých méně známých pojmů. Obecné pravidlo neexistuje, věcné rejstříky odborné literatury uvádějí pragmaticky někdy původní název v japonštině přepsaný do latinky, jindy jej přeloží. Prakticky nelze postupovat jinak než tímto hybridním způsobem. V chronologii, která přináší daný pojem v jeho kontextu, volím u relativně okrajových názvů spíše překlad do češtiny (japonský název je doplněn, pokud to neznamena velké navýšení rozsahu). Po slovníku ovšem čtenář často sáhne v situaci, kdy hledá pojem, jenž nutně nemusí pocházet z chronologie. V takovém případě je třeba předpokládat, že výchozí varianta může být jak česká, tak japonská. Obecně se snažím podchytit obě jazykové varianty, avšak častěji se výklad objevuje pod českým heslem a japonské na ně odkazuje.

Tam, kde se původem druhová složka pojmenování stala pevnou součástí složky propriální (např. Hnutí 1. března – San'iči undó, 三一運動), píšu počáteční velké písmeno, jinak volím písmeno malé (např. hnutí Za civilizaci a osvětu – bunmei kaika, 文明開化).

Čtenář si jistě všimne nejednotnosti v překladu pojmu *džiken* – incident, událost, zpravidla neblahá. Překládám jej rozličně, jako „incident“, „povstání“, „puč“ nebo „skandál“. Potíž je v bezbřeze širokém záběru daného pojmu v japonštině. Ochotně se dokonce pojí i s číslovkami – viz „Únorový puč“, v japonštině doslova „Incident dva dvacet šest“ neboli „Incident 26. února“.

Tyto nejednotnosti se snažím kompenzovat připojením rejstříku, kde je pojem vždy dohledatelný přes některou z jazykových verzí, případně s použitím křížových odkazů, které vedou intuitivně k danému heslu pomocí místního nebo druhového jména (incident, povstání apod.). V případě zvláště nepřehledného odborového hnutí jsem zpracoval ve slovníku dané heslo se zdůrazněním důležitých pojmů a názvů.

Přepis čínských či korejských místních názvů a osobních jmen jsem konzultoval s kolegy sinology a koreanisty a v zájmu jednoty a srozumitelnosti jsem důsledně používal českou transkripci, jakkoli je pinyin světově rozšířen.

U slovníkových hesel bylo mnohem snazší dodržet jednotnou formu. U japonských osobních jmen vždy předchází rodové jméno jménu osobnímu, následuje znakový zápis. U „západních“ osobností je pořadí stejné, jen je příjmení odděleno čárkou. Následují data a místa narození a úmrtí, pokud možno obě ve formátu DD.MM.RRRR. Po stručné základní charakteristice osobnosti – např. japonský politik – následují hlavní biografická data, zejména nejvýznamnější zastávané funkce, případně díla. Pokud dílo existuje v českém překladu, uvádím na prvním místě český název a název originálu je v závorce. Jestliže dílo do češtiny přeloženo není – což je většina případů –, pak stojí na prvním místě originální název a v závorce je pracovní český překlad.

U událostí, institucí, dokumentů a smluv uvádím název v originále, pokud je obecně zažitý a běžně se nepřekládá (například *genró*, *kokutai*). Pokud se zpravidla překládá, následuje český překlad. Jestliže překlad není vžitý, doplňuji vlastní. Záhlaví hesla vždy obsahuje i zápis znakovým písmem. Následuje základní stručná charakteristika, popis události, instituce nebo smlouvy a vyzdvižení jejího významu pro danou zemi či země nebo region. Ve zcela ojedinělém případě hesla „Dvacet jedna požadavků“ (z roku 1915) používám slovní variantu, nikoli číslovky.

Rejstřík obsahuje přibližně 1800 položek. Podoba hesel se řídí pragmatickým hlediskem, tj. uvádím nejpravděpodobnější variantu zápisu, pod níž bude student dané heslo intuitivně hledat. U hesel uvádím

nejen rok prvního výskytu, ale i další roky, v nichž došlo k jakékoli události se vztahem k danému pojmu. Jak už bylo řečeno, má rejstřík dvě funkce – zvyšuje přehlednost a užitečnost chronologie a vytváří předpoklad pro další studium pojmu tím, že uvádí jeho podobu ve znacích. Zařadil jsem i obecnější hesla typu „atletika, počátky“, abych usnadnil práci s chronologií co nejširšímu okruhu zájemců.

Příručku doplňují tabulky. Zařadil jsem přehled kabinetů, dále seznam všech genró, lordů strážců pečeti, generálních guvernérů v Koreji, Kwantungu a na Taiwanu a předsedů Tajné rady.

Literatura

Japonské referenční práce

日本史年表・地図、児玉幸多編、吉川弘文館、1995、2018年24版
新版、日本史年表、歴史学研究会編、岩波書店、1984、1988年7版
日本文化総合年表、岩波書店、kolektiv、1989
近代日本総合年表、岩波書店、1968
日本史用語集、全国歴史教育研究協議会編、山川出版社、1991
日本史要覧、日本史広辞典編集委員会、山川出版社、2000

Anglická literatura

The Cambridge History of Japan, ed. J. W. Hall et al., I–VI, Cambridge – New York: Cambridge University Press 1988–1999.
Beasley, W. G.: *The Modern History of Japan*, New York: Praeger 1974
Giffard, S.: *Japan. Among the Powers, 1890–1990*, New Haven (CT): Yale University Press 1994
Gordon, A.: *A Modern History of Japan. From Tokugawa Times to the Present*, New York: Oxford University Press 2003
Jansen, M. B.: *The Making of Modern Japan*, Cambridge (MA): Belknap Press of Harvard University Press 2000
McClain, J. L.: *Japan. A Modern History*, New York: W. W. Norton 2002
Totman, C.: *A History of Japan*, Malden (MA): Blackwell 2000
Tsutsui, W.: *A Companion to Japanese History*, Malden (MA): Blackwell 2007

Česká literatura

Bix, H. P.: *Hirohito a vznik moderního Japonska*, Praha: BB Art 2002
Reischauer, E. O. – Craig, A.: *Dějiny Japonska*, Praha: NLN 2000
Winkelhöferová, V.: *Dějiny odívání. Japonsko*, Praha: NLN 1999

Internetové zdroje

<https://www.britannica.com>
<https://kotobank.jp>
<https://ja.wikipedia.org/wiki>
<https://www.jacar.go.jp/glossary>
<https://www.digital.archives.go.jp/DAS/meta>
<https://shashi.shibusawa.or.jp>
<https://ndlonline.ndl.go.jp>
<https://www.japanese-wiki-corpus.org>

Poděkování

Ač tato kniha není dílem kolektivu autorů, což by bylo vzhledem k rozsahu přirozené, je autor zavázán díky na mnoha stranách. Zdaleka největší vděk patří kolegovi doc. Janu Sýkorovi, s nímž jsme strávili dlouhé hodiny diskusemi nad koncepcí publikace. Pomohl mi ujasnit si členění chronologie i slovníku, promýšleli jsme rozsah událostí i obecnějších pojmů, strukturu hesla ve slovníku a mnohé další technické záležitosti.

S kontrolou transkripce mi byli ochotně nápomocni kolegové doc. Jakub Maršálek (čínština) a kolegyně doc. Miriam Löwensteinová (korejština). Oběma jim patří hluboký dík.

Chronologie

1853

1945